

מערך המסלול המזרחי

הר הצופים, גבעת התחמושת, והמשכו כמסלול הצפוני.

מבוא

פסגת הר הצופים היא נקודה על הרכס הסוגר על קו האופק של ירושלים מצד מזרח. מכאן ומזרחה משתרע מדבר יהודה, וממזרח לו - ים המלח. מערבה מכאן פרושה העיר ירושלים, על כל חלקיה: העתיקים, החדשים, המזרחיים, המערביים. נופים מרהיבים המרחיבים דעתו של אדם. על פסגה זו (826 מ' מעל לפני הים התיכון) שורר מזג אוויר נעים במשך חודשי הקיץ החמים והמעיקים. הוחלט להקים כאן, הרחק משאון העיר ההומייה, את המרכז הרוחני-תרבותי של העם היהודי השב לארץ אבותיו. טקס פתיחת האוניברסיטה העברית בשנת 1925, במעמד הלורד בלפור, היה בעל משמעות רבה ביותר בתהליך המימוש של הקמת "הבית הלאומי לעם היהודי בארץ ישראל". הר הצופים נשאר בריבונות ישראלית, כמובלעת, גם לאחר מלחמת העצמאות. בשל החשש שהירדנים זוממים "מחטף" ב-5 ביוני 1967, שבמהלכו ישתלטו על ההר, הובאה חטיבת הצנחנים אל העיר. המשימה הראשונה שלהם היתה ליצור קשר טריטוריאלי בין מערב העיר להר הצופים. המשימה החלה בכיבוש גבעת התחמושת, שאליה נגיע בהמשך הסיור. לאחר מכן נמשך לאורך "הקו העירוני" הצפוני עד ל"חוצות היוצר".

האתר	הפעולה - הדרכה / הליכה	משך הפעולה	עזרים
הר הצופים	1. תצפית מזרחה לעבר מדבר יהודה וים המלח. 2. תצפית מערבה לעבר ירושלים. 3. סיפור האוניברסיטה והר הצופים.	30 דק'	1. דף תצפית מזרח/מערב 2. נספח הסבר
אל גבעת התחמושת	נלך מערבה בדרך המשנית, המקבילה לכביש והנמצאת מתחתיו, עד שנגיע לרחוב האוניברסיטה העברית. נעלה מעט ברחוב זה לצפון-מערב וברמזור הבא נחצה את הכביש ונלך לכיוון בנייני הממשלה והמטה הארצי של המשטרה. נחצה ברמזור את הרחוב הראשי - "דרך השלום", ומשך נגיע לגבעת התחמושת. על המשך הדרך וההסברים - ראה לעיל במעוך המסלול הצפוני.		

מערך המסלול המזרחי - נספח הסבר

הר הצופים הוא חלק מהרכס הסוגר על נחל קדרון ממזרח. דרום הרכס הוא הר הזיתים, החולש בתצפית על הר הבית ועל הגרעין הקדום של ירושלים - עיר דוד. הר הצופים - כשמו כן הוא, צופה אל עבר העיר העתיקה שממערב, ומזרחה אל עבר מדבר יהודה, צפון ים המלח והרי מואב. פסגות רכס זה מתנשאות לגבהים שמעל 800 מ' מפני הים התיכון, ולכן האקלים כאן, במשך חודשי הקיץ הארוכים, הוא נעים ונוח. הלורד האנגלי גרייהיל רכש, בתחילת המאה, אדמות על ההר ובנה לו כאן בית קיץ. לעת זקנה החליט למכור את נכסיו על ההר. הוא פנה לראשי התנועה הציונית והציע להם לרכוש את השטח ובכך לתרום למימוש חזון שיבת ציון של היהודים.

הד"ר ארתור רופין הוא שרכש את השטח. בספר זיכרונותיו הוא כתב כך: "עוד באותם ימים נתברר לי כי אין כמקום הזה ראוי להקמת בית ציבורי גדול ליהודים. בית אשר לא יפול ביופיו מן הבניין הנהדר של הגרמנים והמגדל המפואר של הרוסים, ויוסיף מקסמו למראה העיר, ובדמיוני נצטייר מכוון אסטרונומי, מוסד מדעי חשוב או אוניברסיטה".

הרכישה יצאה אל הפועל בשנת 1916. אבן הפינה הונחה בשנת 1918, ושבע שנים לאחר מכן התקיים טקס החנוכה הרשמי, במעמד הלורד בלפור, הגנרל אלנבי, הנציב הרברט סמואל וכל ראשי ההנהגה הציונית. מוסד זה היה אחד מהמוסדות שסימלו את מימוש הרעיון של הקמת "בית לאומי" לעם החוזר לציון.

נדבך נוסף בכיוון זה היה בית החולים "הדסה" שנבנה בסמוך לאוניברסיטה ופתח את שעריו לציבור בשנת 1939.

הר הצופים היה מוקף מכל עבריו בשכונות ערביות, ועם פרוץ הקרבות בעיר ניתן היה להגיע אליו רק באמצעות שיירות של מכוניות משוריינות שנעו בחסות האנגלים. ב-13 באפריל 1948 הותקפה השיירה באזור שכונת שיח ג'ראח. 78 מאנשי הסגל הרפואי של בית החולים נהרגו (על שמם נקרא רחוב הע"ח, שדרכו נעבור בהמשך המסלול).

במהלך מלחמת העצמאות עמדו מגיני הר הצופים בפני התקפות רבות, וכך הוא נשאר כמובלעת ישראלית המוקפת בשטחים שנשלטו על ידי הירדנים. על פי ההסכמים שנחתמו בסוף מלחמה זאת, עלתה שיירה להר מדי חודש, ובה אנשים להחלפת חיל המצב שישב שם. השיירות יצאו מ"שער מנדלבאוס", שגם לידו נעבור בהמשך. מלחמת ששת הימים הסירה את המצור מעל ההר, רוב המחלקות של האוניברסיטה העברית חזרו לכאן, ובניינים רבים נוספו מאז. גם בית החולים "הדסה" חזר למלא את ייעודו.

